

Милорад Митрашиновић

ПРЕНУМЕРАНТИ НА НОВИНЕ СРБСКЕ ИЗ ОКРУГА ВАЉЕВСКОГ ЗА 1835. ГОДИНУ

У Србији XIX века многе књиге, часописи и новине штампане су захваљујући колективној пренумерацији која је у то време била једина институција. Пренумеранте-претплатнике проналазили су „скупитељи” (скупљачи) међу којима је било и познатих личности. Тако је прота Матеја Ненадовић скупљао претплате на *Рјечник* Вука Караџића. Велики одзив претплатника у Србији, посебно у ваљевском округу, омогућио је да се преведе са француског и штампа у Државној штампарији (1863) у Београду књига кнеза Михаила М. Обреновића: „Милош Обреновић или поглед на историју Србије од 1813-1839 године”. Већина писаца на крају својих књига штампа и спискове претплатника по окрузима и срезовима. Научна библиотека Историјског архива у Ваљеву располаже са 26 наслова разних књига из прошлог столећа штампаних у Србији и ван ње, са списковима претплатника и местом издања.¹

Помоћу пренумерације излазиле су *Новине србске* (1834), али и локални листови у Ваљеву, страначки и нестраначки: „Гласоноша”, „Ваљевске новине”, „Глас истине” и друге. Партијски лист Народне либералне странке у Ваљеву „Глас истине” (1893) имао је за оно време импозантан број од преко 450 сталних претплатника. Разграната мрежа претплатника и повереника овог листа простирала се у свим окрузима тадашње Србије.

„Српске новине” (под управленијем Димитрија Давидовића) су званични орган Кнежевине и Краљевине Србије. Почеле су да излазе 5. јануара (односно 17. јануара по новом календару) 1834. у Крагујевцу. Пробни број изашао је још 1832. Заједно са штампаријом пренете су у Београд 1835. У првом светском рату са владом ишле су у Ниш (1914-1915) и на Крф (1916-1918). Неколико пута су мењале наслов. Од

¹ Историјски архив Ваљево, Каталог књига, штампе и периодике, за издавача Милча Мудић, каталог уредио Велибор Видић, Ваљево, 1933., стр.46.

1843-1869. излазе као „Србске новине”, а од 1870-1919. су „Српске новине”. Од 1919. прерасле су у „Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца”. До 1840. године имале су „Додатак у Србским новинама”, а од 1843-1848. књижевни додатак „Забавник” са белетристичким прилозима. Првобитни тираж био је 300 примерака, а претплата 2 талира годишње. Поред вести о раду државне управе и догађајима у земљи и свету, увек су имале огласни део, доносиле су и берзанске извештаје, каткада и књижевне прилоге.

Списак претплатника на *Новине српске* из округа ваљевског и име скупљача претплате налазимо у књизи која носи назив: *”Протокол издатих писама Суда окружија ваљевског”* (октобар 1834 – октобар 1835)². Књига садржи 742 писма, а свако има свој деловодни број и датум када је и коме послато. Писма са краћом или дужом садржином из канцеларије Суда ваљевског експедована су: Високославном Народно-Српском суду, Ефрему Обреновићу у Београду, капетанима окружија ваљевског, судовима београдском, шабачком и ужичком; Вучићу Перишићу у Београд, Државном савету у Крагујевац, Рустен-бегу у Сребрницу, Суду нахије соколске у Рогачицу, Николи Луњевици, сеоским кметовима и другима.

Под деловодним бројем 575 ове књиге, од 19. децембра 1834. године, Суд окружија ваљевског упутио је писмо – *Књажеско-Србској Књигопечатни*.

По обавленију високославне Књажеско-Србске књигопечатне од 1. дана Т.М. (текућег месеца) да ће и будуће то јест: 1835. године Србске Новине излазити, на које се сваки који жели примати може у Суду Окружном записати положивши 2 талира за такове. Желећи нека лица која вам се у Списку овде приложеном представљају преко целе 1835-те године примати, дошла су Суду овом и подписавши се по 2 талира положили. И тако дакле на 33 подписника шаљемо 66 талира, кои да изволи високославна Књажеска Србска књигопечатна од писмодатеља овог Илије Јањића Суруције ваљевског, примити, и будуће 1835. године на име свију ових подписника новине слати.

Занимљиво да ово писмо са списком претплатника из Ваљевског округа и *оглас* да ће „Новине Србске” и будуће 1835. године излазити, не помињу *”Објављенија”* Голуба Добрашиновића³, ни Станиша Војиновић у чланку „Претплатници из Ваљева и околине на књиге, новине и часописе”⁴ (од 1809. до 1840. године). Један од разлога био је, свакако, и тај што је целокупне послове пренумерације водила канцеларија, односно администраца Суда ваљевског, која је податке о претплатницима из ваљевског округа бележила у *”Протокол издатих писама”*, а потом

2 ИАВ, I A/1, Окружни суд у Ваљеву.

3 Голуб Добрашиновић, *Објављенија*. Избор огласа на књиге и листове 1791-1871, Београд 1974.

4 Станиша Војиновић, Претплатници из Ваљева и околине на књиге, часописе и новине. Календар „Ваљевац” за 1996. годину, Ваљево.

обавештења и податке достављала „Књажеско-Србској Књигопечатни”. С обзиром да овим истраживачима и другим ауторима основни извор није био доступан или познат, они су се у истраживањима „углавном ограничили на коришћење комплекта *”Новина Српских”* у којима нису промашли податке о претплатницима.

Радован Драшковић, историчар и публициста, био је нешто ближи правом извору, али у трагању није ишао до краја. У чланку *”Претпалта на новине”*⁵ он описује атмосферу која је поводом овог догађаја владала међу грађанима у Београду и Ваљеву.

Радован Драшковић наводи „како је први број (пробни) *”Србских новина”* изазвао велико одушевљење код грађана, па се до два часа потписало 120 Београђана на новине”.

”Нешто слично десило се и у Ваљеву. Грађани и чиновници из Ваљева примили су ову вест са великим задовољством. Истина, *није познат број ваљевских претплатника*, али је забележено велико интересовање”.

Као што се види, имена и број претплатника на „Новине Србске” и даље су остали непознати. У списку претплатника које саопштавамо у прилогу, обухваћени су, поред оних из вароши Ваљева, и претплатници из свих капетанија (колубарске, тамнавске, посавске и подгорске) у окружију ваљевском. Према занимањима, међу претплатницима предњаче државни чиновници (капетани и судије), свештена лица, трговци и неколико сеоских кметова.

Од значајних личности налазе се међу претплатницима: Матеј Ненадовић, Ефрем Ненадовић, председател Суда окружија ваљевског; членови суда: Јовица Милутиновић, Гаја Дабић и Јосиф Обрадовић, секретар Суда; капетани: Павле Даниловић, Анта Јовановић, Паја Симеуновић, Никола Ракић, Лука Грбовић и други.

СПИСАК

пренумераната на Новине србске из окружија ваљевског за 1835. годину

1. Г. Ефрем Ненадовић, председател Суда окружија ваљевског
2. Јовица Милутиновић, член Суда окружија ваљевског
3. Гаја Дабић, член Суда окружија ваљевског
4. Јосиф Обрадовић, секретар Суда окружија ваљевског
5. Павле Даниловић, капетан Посавски
6. Анта Јовановић, капетан Подгорски
7. Паја Симеуновић, капетан Тамнавски
8. Никола Ракић, капетан Колубарски
9. Сима Зазић, поручник капетаније Тамнавске
10. Лука Грбовић, поручник капетаније Колубарске
11. Матеј Ненадовић из Бранковине

5 Радован Драшковић, Ваљево кроз векове, „Напред” Ваљево, 1971., стр.57.

12. Прота, Степан Протић из Совљака
13. Неофит Марковић, архимандрит манастира Боговађа
14. Прота Петар Саић, из Ваљева
15. Михаило Поповић, парох Вртиглаве
16. Стефан Гератовић, парох из Драчића
17. Сретен Радосављевић, парох Врачевића
18. Марко Михаиловић, протопрезвитер Палешки
19. Рајко Антонијевић, парох из Вукона
20. Владимир Поповић, парох Туларски
21. Косан Ашковић, трговац из Бањана
22. Димитрије Брдаровић, трговац из Бањана
23. Лазар Остојић, трговац из Буковице
24. Радивој Стефановић, кмет Палежки
25. Јанко Николић, кмет Убски
26. Ранко Мишић, трговац из Пиромана
27. Дамјан Радљевац, трговац из Ваљева
28. Митар Михаиловић (Латинин) трговац Палежки
29. Прока Саић, парох из Кадине Луке
30. Нинко Жуевић из Врачевића
31. Илија Ђелмаш, кмет из Гвозденовића
32. Јоца Араповић, трговац из Ваљева
33. Бошко Тадић, трговац из Ваљева

1834. 19. децембар; Дел. бр. 575-